

HALK ŞAİRLERİNİN DİLİYLE SİVAS ÇERMİKLERİ*

Dr. Doğan KAYA

Türkiye’de kaplıca ve ılıca olarak bilinen kaynak suları, Sivas ağzında çermik şeklinde ifade edilir. Sivas 28.488 km² lik yüzölçümü ile Türkiye’nin ikinci büyük ilidir. Buna bağlı olarak da sınırları içerisinde çok sayıda çermik bulunmaktadır. Bunlardan: *Akçaağıl Çermiği, Alaman Çermiği, Ilıca, Ortaköy Çermiği, Soğuk Çermik, Sıcak Çermik, Balıklı Çermik* ilk aklımıza gelenlerdir. Sözüünü ettiğimiz çermikler içinde kendisine en çok bilineni ve rağbet edilenleri Sıcak Çermik, Soğuk Çermik ve Kangal Balıklı Çermiktir.

Pek çok konudaki şiirler yazan Sivas halk şairleri, çermik konusunda da bigâne kalmamış, bu vadede birçok şiirler vücuda getirmişlerdir. Biz bunlardan aşağıda -tespit edebildiğimiz- yedi şiiri kaydediyoruz. Şiirlerden üçü Kul Mehmed’e, ikisi Talip Kılıç’a, diğerleri de Sefil Selimî ile Vecdî’ye aittir. Vecdî halk şairi olmamakla beraber şiiri, konumuzla ilgisi olduğu için buraya alınmıştır.

KUL MEHMET

Asıl adı Mehmet Anulur. 1949 doğumlu olan Kul Mehmet, ilk şiirini 1965’te Ortaokul III. sınıf öğrencisi iken yazmıştır ve bunların sayısı 500’den fazladır. Saz çalmaya yine 1965 yılında başlamıştır ve kendisine ait muhtelif ezgileri vardır. 1970 yılı Sivas Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. Herhangi bir ustası ve çırağı yoktur. Hemen her konuda şiir yazmış ve özellik gösteren konularda destanlar vücuda getirmiştir. Pek çok şiiri 8 ve 11 heceli olmakla beraber, az sayıdaki 4, 5 ve 6 heceli şiirlerinin yanında 12, 13 ve 14 heceli şiirleri de vardır. Herhangi bir halk hikâyesi tasnif etmemiştir, ancak pek çok kıssa ve efsane bilmektedir. Şiirleri, teknik bakımından başarılıdır. Şiirlerini genellikle ilham geldikçe yazar ve irticali olmadığı için âşık karşılaşmalarında yer almaz. *Turnalar* adlı bir şiir kitabı vardır (Sivas, 1998)

BALIKLI ÇERMİK

Tecer Dağı Ruhsatî’nin otağı
Kangal yaylasında şifa yatağı
Kavakdere Vadisi’nin biteği
Dünyada eşin yok Balıklı Çermik

Bir nefes alımı Kangal’a yakın
Sedefli hastalar ediyor akın
Kudretten mucize balığa bakın
Dünyada eşin yok Balıklı Çermik

* Yayımlandığı yer: *Hayat Ağacı*, Sivas, Yaz 2006, S. 6, s. 104-108.

Binlerce balığı bir parmak küçük
 Emerler yarayı marifet büyük
 Oteli moteli kurulu peyik
 Dünyada eşin yok Balıklı Çermik

Yüz adet çadırla karavan yeri
 Lokanta gazino hizmet her biri
 Yirmi banyosuyla yaptırır kürü
 Dünyada eşin yok Balıklı Çermik

Saymakla bitmiyor derde dermanı
 Egzama sivilci kırık Lokman'ı
 Sinir hastasının biter fermanı
 Dünyada eşin yok Balıklı Çermik

Kul Mehmet tanıtır bu güzel yeri
 Duyan duymayana versin haberi
 Alman'ı İsveç'i görmüş rehberi
 Dünyada eşin yok Balıklı Çermik

SOĞUK ÇERMİK

Mideye safraya ülsere deva
 Canlara sükûnet sendeki hava
 Romatizma eklem derdine şifa
 Soğuk Çermik havan suyun var senin

Günü birlik gelen bir safa sürer
 Büyük Havuz biter Küçük'e girer
 Ağaçlar altında kilimler serer
 Soğuk Çermik tatlı hayın var senin

Çadır kuran biraz kurulur gezer
 Mangalı yakanlar köfteyi dizer
 Erkekler cenneti diyenler yazar
 Soğuk Çermik garip huyun var senin

Gazozun suyuna karamuk yeter
 İçine katılır bir kaşık şeker
 Dere kenarında has nane biter
 Soğuk Çermik bir çok iyin var senin

Adaklar adanır taşlar dizilir
 Ahmet turan ziyaretin gezilir
Kul Mehmet dilinden bunlar yazılır
 Soğuk Çermik ünün bûyun var senin

SICAK ÇERMİK

Çermiğin şifası banyo almada
 Eğlence neşesi yüzüp dalmada
 Safası; çadırı kurup kalmada
 Edepte törede baş ol çermikçi

Temiz tut banyoyu havuzu parkı
 Kir sabun balgamla kirletme arkı
 Ağaçları koru bozma şu çarkı
 Güzel insanlara eş ol çermikçi

Çadır konusuna saygılı davran
 Sakın böbürlenme döner bu devran
 Mayıstan eylüle buradaki harman
 Çadıra kar yağar kuş ol çermikçi

Etsiz-otsuz çermik, çermikten olmaz
 Kurumuştur Karlı, bir bardak dolmaz
 Gariban senede bir kere gelmez
 Bunları da düşün cûş ol çermikçi

Bu bir nimet bilenlere hastaya
 Şükredelim kudret veren ustaya
 Özen gösterelim saat-listeye
 Hizmet verenlere döz ol çermikçi

Oteli-moteli var kışa göre
 Bulunmaz bir nimet bu bizim yöre
 Güzel halkımıza lâyıktır bura
 Sevgiyle hayaya koş ol çermikçi

Belediye hizmet için yarışır
 Genç ihtiyar havuzlarda karışır
 Bu âşıklar sizin için çağırışır
 Bugün de eğlenip hoş ol çermikçi

Çalışanla yatan aynı sayılmaz

Ülfet meclisinde lafa doyulmaz
Kul Mehmet der banyo alan ayılmaz
 Alıp da banyoyu tuş ol çermikçi

SEFİL SELİMÎ (1932 - 30.12.2003)

XX. yüzyılın en güçlü âşıklarından olan Sefil Selimî, Şarkışla'da doğmuş, Sivas'ta vefat etmiştir. Mezarı Şarkışla'dadır.

Selimî hakkında bugüne kadar beş kitap yayımlanmış, iki mezuniyet tezi hazırlanmıştır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Abdullah Satoğlu, **Âşık Sefil Selimî, Yar Badesi**, Kayseri, 1963.
2. İbrahim Aslanoğlu, **Âşık Sefil Selimî, Yalınkat**, Sivas, 1978.
3. Murat Özdemir, **Âşık Sefil Selimî'nin Şiirleri Üzerinde Bir İnceleme**, Erzurum, 1982 (Basılmamış Lisans Tezi).
4. Âşık Sefil Selimî, **Kul Yanmasın**, Ankara, 1989.
5. İhsan Kılıç, **Âşık Sefil Selimî'nin Hayatı-Sanatı-Şiirlerinden Seçmeler**, Erzurum, 1993 (Basılmamış Lisans Tezi).
6. Doğan Kaya, **Âşık Sefil Selimî-Çobanın Can Pınarı**, Sivas, 1996.
7. Ahmet Özdemir, **Âşık Sefil Selimî İrfan Okulu**, İstanbul, 2003.

Sefil Selimî, hitabeti güçlü biriydi. Katıldığı programlarda şiir okumasıyla dikkatleri üzerinde toplardı. Hemen her konuda şiir vardı. Şiirlerinin sayısı 2000'den fazla idi. Asıl gücünü tasavvufî şiirlerde göstermişti. İrticali kuvvetli bir âşıktı. Ben onun yüzlerce karşılaşmasını izledim ve hiç birinde altta kalmadığına şahit oldum. Sivas yöresi âşıklarında, lebdeğmez şiir söyleyen, karşılaşma yapan yegân âşıktı. Diğer taraftan Sefil Selimî'nin 24 türküsü Uğur Kaya tarafından notaya alınmıştır ve bunlardan çoğu TRT Repertuarında olan parçalardır. (Sefil Selimî, aşağıdaki şiiri ölümünden sekiz gün önce yazıp bize vermiştir.)

ÇERMİKLER

Hemşerim eğer ki sorarsan benden
 Sağlık bağışlıyor bize çermikler
 Tek şey istiyorum arkadaş senden
 İylik dağıtıyor size çermikler

Kangal'da Balıklı sayılır şifa
 Tam piknik yeridir süresin sefa
 Yıkanır dinlenir çekmezsın cefa
 Derman öğütlüyor vize çermikler

Soğuk su ılık su kükürtlü sıcak

Hastayım diyene açıyor kucak
Şarkışla Ortaköy nahiye bucak
İlaçlar sürüyor göze çermikler

Otuz kilometre hemen şurada
Sıcak suya giren erer murada
Şayet hasta ise kalma arada
Afiyet veriyor öze çermikler

Kaplıca deyip de savuşup geçme
İlletin var ise başka su içme
Birer ay çadır kur paradan kaçma
Bet beniz yarıyor yüze çermikler

Türkiye'yi dolaş gel Sivas'ı gör
Kimseye aldanma düşün karar ver
Sefil Selimî'niz elbet doğru der
İnsanı çıkarır düze çermikler¹
22.12. 2003

TALİBÎ

Asıl adı Talip Kılıç'tır. 1934 yılında Sivas'ın merkez Hocabey köyünde doğmuştur. Halen Sivas'ta yaşamaktadır. Şiirleri Kadir Pürlü tarafından *Âşık Talip Kılıç Hayatı ve Şiirleri* (Sivas, 1990) adıyla kitaplaştırılmıştır. Saz çalmaz. Ustası yoktur. 500'den fazla şiiri vardır. Dini konular başta olmak üzere hemen her konuda şiiri vardır.

SICAK ÇERMİK

Sivas vilâyeti kudret hamamı
Bilinir şifası Sıcak Çermik'in
Şenlenir burası yayla zamanı
Ne hoştur sefası Sıcak Çermik'in

Gelen temiz hava alır burada
İki-üç ay kadar kalır burada
Çoğu sağlık sıhhat bulur burada
Dertlere devası Sıcak Çermik'in

Burada yüzlerce çadır kurulur
Misafire ziyafetler verilir
Dost ahbablar ziyafetle görülür

¹ Doğan Kaya, "Âşık Sefil Selimî ve Son Şiirleri", *Millî Folklor*, S. 61, Bahar 2004, s. 72-76.

Güzeldir havası Sıcak Çermik'in

Ağaçlı gölgeli hem de otludur
Burada mesken tutan kullar mutludur
Serindir havası suyu tatlıdır
Şifalı yuvası Sıcak Çermik'in

Temiz banyo havuzlarda yüzülür
Camisinde ibadete düzülür
Tepesinde kuşlar konar süzülür
Etekte ovası Sıcak Çermik'in

Talibî getirdi irade bu gün
Gelenler erişsin murada bugün
Pirim Mehmet Emin burada bu gün
Yapılır duası Sıcak Çermik'in
22 Eylül 1985

SOĞUK ÇERMİK

Tarih bin dokuz yüz doksan üç idi
Ziyarete vardım Soğuk Çermik'e
Yaşlanmışım yaya gelmek güç idi
Arabayla girdim Soğuk Çermik'e

Oğullar torunlar gelinlerimle
Şifa için geldim elemelerimle
Yazmaya başladım kelimelerimle
Piknik için durdum Soğuk Çermik'e

Yüzmek için kendim havuza attım
Yorulduğum zaman kenardan tuttum
Ahmed-i Turan'ı ziyaret ettim
Türbede yüz sürdüm Soğuk Çermik'e

Otuz bir Temmuz'da Cuma ertesi
Hava çok sıcaktı hiç yoktu sisi
Soğuk çermik çekicidir herkesi
Dökem dedim derdim Soğuk Çermik'e

İstirahat ettik canlanmak için
Yiyecek götürdük kanlanmak için
Ağaçlar altında dinlenmek için

Minderimi serdim Soğuk Çermik'e

Otları kurumuş çiçeği solmuş
Kuşları ötüşmez suskunluk almış
Etrafı çadırla insanla dolmuş
Biraz para verdim Soğuk Çermik'e

Akıyor içinde şifalı suyu
Yukarda görünür Kızılca Köyü
Dinlenmeye gelmiş ağası beyi
Ben de sofraya kurdum Soğuk Çermik'e

Gidip geldik bizler Seyfebeli'nden
Merkez köyü Beypınar'ın yolundan
Nefes aldım havasından yelinden
Sağ selâmet erdim Soğuk Çermik'e

Talip her günahı boşlamalıdır
Banyolar çoğalıp işlemelidir
Hemen inşaata başlamalıdır
Etmelidir yardım Soğuk Çermik'e

VECDÎ

Hakkında bilgi yoktur. Asıl adı Şeyh Mehmet Vecdî'dir. XIX. yüzyılda Sivas'ta yaşamıştır.

SOĞUK ÇERMİK

. --- / . --- / . --- / . --- /

Sürûr ile dolar diller ne hoş zîbâ Soğuk Çermik
Hezârile güler güller kati ra'nâ Soğuk Çermik

Anın içinde her dilber misâli dürr-i yektâdır
Hemân sûrette olmuştur yem-i hüzzâ Soğuk Çermik

Kimisi dalgıç-ı bahri kimi unutmuştur dehri
Latiftir âbı hem nehri güzel mahza Soğuk Çermik

Kimisi aşk-ı bârâna atar kendini kayadan
Kimi ipli kimi ipsiz acap mev'a Soğuk Çermik

İpin ucunu yitirmiş kimi gûya derin yüzer
Eder hem seyr ile sınır safâ ile Soğuk Çermik

Safada olalım ahbâb Soğuk Çermik kenârında
Şimdi kaldı bu **Vecdî** yalnız kendi diyarında ²

² Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Şairleri*, Sivas, 1948, s.372-373.